

कंत्राटदारांवर दंडात्मक कार्यवाही करण्याच्या
कार्यपद्धतीबाबत मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन.

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,

परिपत्रक क्र. झेडपीए २००६/प्र.क्र. ३७६/वित्त-१,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२. दिनांक :- २९ जानेवारी, २००७.

वाचा :- १) शासनाचे परिपत्रक, क्र. जीसीटी १०५६-सी/८४२३-बी, सचिवालय, मुंबई, दि. ३० ऑक्टोबर, १९५६.
 २) परिपत्रक, ग्राम विकास विभाग, क्र. झेडपीए १०८६/सीआर २८११/२८, दिनांक २८ नोव्हेंबर, १९८६.
 ३) परिपत्रक, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, क्र. सीआटी १०८७/सीआर १४०/इमा-२, दि. २४ जुलै, १९८७
 ४) शासन निर्णय, सार्वजनिक बांधकाम विभाग क्र. संकीर्ण ०५/०६/प्र.क्र. ५३/इमा-२,
 दिनांक २८-१-२००६.

परिपत्रक

दिनांक ३०-१०-१९५६ च्या सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या परिपत्रक क्र. जीसीटी १०५६-सी/८४२३-बी मध्ये कंत्राटदार काम करीत असताना त्याच्याकडून देशांदोही कारवाई, शासकीय संपत्तीचा अपहार, निकृष्ट दर्जाचे बांधकाम, शासकीय अधिकारांवर दबाव आणून कामे नंजूर करून घेणे, या प्रवृत्तीला आळा घालण्याच्या दृष्टीने दंडात्मक कार्यवाही करण्याच्या संदर्भात मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केल्या होत्या. या परिपत्रकातील सूचनांचे पालन क्षेत्रीय भरावारील अधिकारांयांमार्फत करण्यात येत नाही असे शासनाच्या निर्दर्शनास आले होते. तसेच कामाची गुणवत्ता योग्य दर्जाची न ठेवल्यास दंडात्मक कार्यवाहीबाबत किंवा शासन नुकासनीची भरपाई इत्यादिबाबत तरतुद नव्हती. कंत्राटदाराने नोंदवणीच्या नियमांचे, निविदा करारातील तथा निविदा सूचनांतील अटी व शर्तांची पोलन न केल्यास तसेच कामाचा गुणात्मक दर्जा न राखल्यास, कामामध्ये गैरप्रकार केल्यास कंत्राटदाराला पदावनत करणे, नोंदणी रद्द करणे, दंड लावणे किंवा काळवा यादीत टाकण्याचे अधिकार नोंदणी प्राधिकारांवर देण्याच्या दृष्टीने शिक्केची तरतुदीची आवश्यकता त्या विभागात निर्माण झाली होती. कंत्राटदाराच्या अशा प्रकारच्या प्रवृत्तीस आळा घालण्याच्या दृष्टीने व कामामध्ये गुणात्मक बदल घडून आणण्याच्या दृष्टीने शासन स्वारावर विधार होऊन त्या विभागाने दिनांक २८ सप्टेंबर, २००६ रोजी शासन निर्णय क्र. संकीर्ण ०५/०६/प्र.क्र. ५/इमारत-२, नुसार कारवाई करण्याच्या काही तरतुदी या संदर्भात विहित केल्या आहेत, तो शासन निर्णय जसाच्या तमा सर्व जिल्हा परिषदांतील कामांना, कंत्राटांना सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या (तारखापासून लागू करण्यात येत आहे. या आदेशांचे काटेकोर पालन करण्यात यावे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

विज. विज. विज. विज.

(वि. ज. विजवे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

विभागीय आयुक्त (सर्व),

महालेखाकार (लेखा व अनुशेयता)/(लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र-१, मुंबई,

महालेखाकार (लेखा व अनुशेयता)/(लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र-२, नागपूर,

मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व),

मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई,

७२५३/वि ९
२११९९१०६.

कंत्राटदारांवर दंडात्मक कार्यवाही
करण्याच्या कार्यपद्धतीबाबत
मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन

सार्वजनिक बांधकाम विभाग

शासन निर्णय क्र.संकीर्ण ०५/०६/प्र.क्र.५३/इमारे

मंत्रालय, मुंबई ४०००३२.

दिनांक २८ सप्टेंबर २००६

दिनांक १३ नोव. २००६

वाचा : १) शासनाचे परिपत्रक क्र.जीसीटी १०५६-सी/८४२३-बी मंत्रालय, मुंबई,

दिनांक ३० ऑक्टोबर १९५६

दिनांक ४२७५

शासन निर्णय

सार्वजनिक बांधकाम विभागामार्फत कंत्राटदारांना/संस्थेला नोंदणी देण्यात येते. नोंदणी देत असतांना कंत्राटदारांची/संस्थेची आर्थिक उलाढाल, त्यांच्याकडे उपलब्ध असलेली यंत्रसामुग्री, तांत्रिक कर्मचारी वर्ग व त्यांची विक्रीकर विभाग, व्यवसाय कर विभाग, कर्मचारी भविष्यनिर्वाह निधी यांच्याकडे नोंदणी झाल्याबाबतची खातरजमा करण्यात येते व त्यांना योग्य त्या वर्गात नोंदणी प्रमाणपत्र देण्यात येते. कंत्राटदार/संस्था या नोंदणी प्रमाणपत्राच्या आधारे सार्वजनिक बांधकाम विभाग व अन्य अधिकरणांमध्ये निविदा दाखल करून विविध प्रकारची कामे प्राप्त करून घेतात.

२. दिनांक ३०.१०.१९५६ च्या परिपत्रकात कंत्राटदार काम करत असताना, त्यांच्याकडून देशद्रोही कारवाई, शासकीय संपत्तीचा अपहार, निकृष्ट दर्जाचे बांधकाम करणे शासकीय अधिका-यांवर दबाव आणून कामे करून घेणे इत्यादी बाबी दिसून आल्यास या प्रवृत्तीला आढळा घालण्याच्या दृष्टीने दंडनीय कार्यवाही करण्यासंदर्भात मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केल्या आहेत.

३. शासनाच्या असे निर्दर्शनास आले आहे की, या परिपत्रकातील सूचनांचे पालन क्षेत्रिय स्तरावरील अधिका-यांमार्फत करण्यात येत नाही. वरील परिपत्रक काढल्या नंतर बराच कालावधी लोटला असून हया परिपत्रकात कामांची गुणवत्ता योग्य दर्जाची न ठेवल्यास कोणत्याही दंडात्मक कार्यवाही अथवा शासन नुकसानीचे भरपुराई इत्यादी संदर्भात तरतूद नव्हती. कंत्राटदाराने नोंदणीच्या नियमांचे, निविदा करारातील तथा निविदा

गेटा/एच-1556(2,500-10-2006)-1

D:\common\buldg.2\Sankirn 05-06-CR 53-Bldg.2.doc

राती दिनी
विल प्रभाले ग्रामकर नं. प. ५५८
G - R - घराने
ग्रामकर

सूचनातील अटी व शर्तीचे पालन करणे बंधनकारक आहे. कंत्राटदाराने निविदा करारातील/निविदा सूचनातील अटी व शर्तीचे पालन न केल्यास तसेच कामाचा गुणात्मक दर्जा न राखल्यास, कामामध्ये गैरप्रकार केल्यास कंत्राटदाराला पदावनत करणे, नोंदणी रद्द करणे, दंड लावणे किंवा काळ्या यादीत टाकण्याचे अधिकार नोंदणी प्राधिका-याला देण्याच्या दृष्टीने शिक्षेच्या तरतूदीची आवश्यकता निर्माण झाली आहे. कंत्राटदारांच्या अशा प्रकारच्या प्रवृत्तीस आळा घालण्याच्या दृष्टीने व कामामध्ये गुणात्मक बदल घडवून आणण्याच्या दृष्टीने काय कार्यवाही करता येईल, याचा विचार शासनस्तरावर करून पुढीलप्रमाणे कार्यवाहीचे प्रकार निश्चित करण्यात येत आहेत :-

कार्यवाहीचे प्रकार

- (१) ताकीद
- (२) पदावनती
- (३) नोंदणी रद्द करणे
- (४) काळ्या यादीत टाकणे

(३.१) ताकीद (Warning) : - शासनाचे नोंदणी वर्ग क्र. १ ते ९ मधील नोंदणी अंतर्गत कंत्राटदारकडून कामाच्या संदर्भात गैरप्रकार घडल्यास अशा पहिल्या गैरप्रकारासाठी संबंधित अधिक्षक अभियंत्यांकडून त्या कंत्राटदारास सक्त ताकीद देण्यात यावी. अशा ताकीदीची नोंद त्या कंत्राटदारांच्या नोंदणी अभिलेख्यात समाविष्ट करावी व त्या अनुषंगाने त्याच्या कालपटा (Ephemeral Roll) मध्ये नोंद घ्यावी. या प्रक्रियेमध्ये शासनास कोणताही भुदंड पडणार नाही किंवा शासनाचे कोणतेही आर्थिक नुकसान होणार नाही याची दक्षता अधिक्षक अभियंता यांनी घेणे आवश्यक आहे.

वरीलप्रमाणे ताकीद देऊनही संबंधित कंत्राटदाराच्या कामात सुधारणा न झाल्यास त्या कंत्राटदारास कारणे दाखवा नोटीस देऊन प्रथम त्याचे स्पष्टीकरण मागवावे व कंत्राटदारास त्याची बाजू मांडण्याची संधी घ्यावी. तदनंतर त्याचे स्पष्टीकरण अधिक्षक अभियंता यांस मान्य नसल्यास त्याची कारणे लेखी स्वरूपात नोंदवून कंत्राटदारास खालीलप्रमाणे कार्यवाही करावी.

(३.२) पदावनती (Downgrade) :

एखाद्या कंत्राटदारावर ताकीद देण्याची कार्यवाही करून सुध्दा त्या कंत्राटदाराच्या कामामध्ये गुणात्मक सुधारणा न झाल्यास (अशा प्रकारची कागदपत्रे उपलब्ध असल्यास) कंत्राटदार ज्या वर्गात नोंदणी बद्द असेल त्या वर्गातून त्याच्या नजिकच्या खालच्या

वर्गामध्ये पदावनती करण्यात यावी. अशा पदावनतीचा कालावधी कमीत कमी एक वर्ष राहील. पदावनतीचे प्रकरण कंत्राटदार वर्ग ३ ते ९ संदर्भात मुख्य अभियंता व वर्ग १ व २ च्या संदर्भात शासनस्तरावर हाताळण्यात यावे. तसेच अशी पदावनती रद्द करून कंत्राटदाराला मूळ वर्गात स्थानापन्न नोंदणी करावयाची झाल्यास याबाबतचा निर्णय शासनस्तरावर घेण्यात यावा.

(3.3) नोंदणी स्थगितकरणे (Suspension) :

वरीलप्रमाणे पदावनती केल्यानंतर सुध्दा एखाद्या कंत्राटदाराने कामामध्ये गैरप्रकार केल्याचे उघडकीस आल्यास संबंधीत कंत्राटदाराची नोंदणी स्थगित करण्यात यावी. असे प्रकरण घडल्यास, मुख्य अभियंत्याने संबंधीत कंत्राटदाराची नोंदणी स्थगित करण्याबाबतचा प्रस्ताव योग्य त्या कागदपत्रासह शासनास सादर करावा व याबाबतचा निर्णय शासनस्तरावर घेण्यात यावा. सदर कालावधी संपल्यानंतर त्या कंत्राटदारास पुर्ननोंदणीसाठी सक्षम अधिका-यांकडे अर्ज करता येईल. एखाद्या प्रकरणात कालावधी संपण्यापूर्वी त्या कंत्राटदारास मूळ वर्गात स्थानापन्न करावयाबाबतचा निर्णय प्रकरणाचे गांभिर्य व अनुषंगिक बाबीचा विचार करून शासनस्तरावर घेण्यात यावा.

(3.4) काळ्या यादीत टाकणे (Black listing) :

वरीलप्रमाणे कार्यवाही करूनही कंत्राटदाराच्या कामाच्या गुणवत्तेमध्ये सुधारणा न झाल्यास व त्यामुळे शासनाचे नुकसान झाल्यास संबंधित कंत्राटदार/संस्थेस काळ्या यादीत टाकण्याची कार्यवाही करण्यात यावी. ही कार्यवाही करण्यास वरील परिच्छेद ३.३ मध्ये निर्देशित केलेले अधिकारी सक्षम असतील.

(3.5) कंत्राटदाराकडून झालेल्या कामामधील गैरप्रकाराची तीव्रता लक्षात घेऊन वर उल्लेखित शिक्षेच्या क्रमाचा विचार न करता, वरील शिक्षांपैकी कोणत्याही प्रकारच्या शिक्षेची संबंधित कंत्राटदारा विस्तृद अंमलबजावणी करण्याचे अधिकार संबंधित सक्षम प्राधिका-यास राहतील.

४. पद्धती (Process) :

सर्व कार्यकारी अभियंता, अधीक्षक अभियंता, मुख्य अभियंता व शासनस्तरावर अशा प्रकरणाच्या नोंदी घेण्याकरिता एक पुस्तिकां ठेवण्यात यावी. ताकीद, कंत्राटदाराची प्रचलीत नोंदणी वर्गातून पदावनती, प्रचलित नोंदणी स्थगित करणे, रद्द करणे अथवा

त्यांना काळ्या यादीत टाकण्या प्रकरणी संबंधीत कार्यालयानी सक्षम अधिका-यांकडे मंजूरीसाठी प्रस्ताव सादर करावा. अशा प्रकरणातील सक्षम अधिका-यांनी या प्रकरणावर संबंधित कंत्राटदारास त्याच्या बचावाची संधी देऊन/त्याचे म्हणणे ऐकून जास्तीत जास्त तीन महिन्याच्या आत निर्णय घ्यावा.

५. अभिलेख ठेवणे :

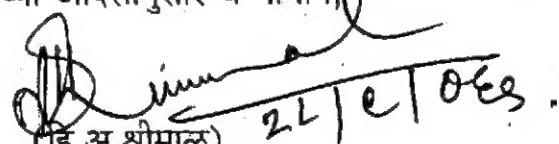
कंत्राटदाराच्या ताकीद, पदावनती, नोंदणी स्थगित ठेवणे व काळ्या यादीत टाकणेबाबतचे अभिलेख वर्ग १ ते वर्ग ४ पर्यंत मुख्य अभियंता स्तरावर, वर्ग ५ ते वर्ग ७ पर्यंत अधिक्षक अभियंता स्तरावर व वर्ग ८ ते वर्ग ९ हे कार्यकारी अभियंता स्तरावर ठेवण्यात यावेत.

सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या वार्षिक तपासणीच्या वेळी संबंधीत अधिका-याने आपल्या अधिपत्याखालील कार्यालयांचे वार्षिक निरिक्षणाचे वेळी त्या कार्यालयात अशा प्रकारचा अभिलेख तपासावा व कोणत्याही कंत्राटदारावर अन्याय होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.

६. सदर शासन निर्णय हा, शासन निर्णय क्र.सीएटी १०९६/सीआर १७२/इमा.२, दिनांक २०.४.१९९८ विषय “ठेकेदारांच्या नोंदणीचे सुधारित नियम” याचा एक भाग म्हणून राहील. कंत्राटदाराची प्रथम नोंदणी/नूतनीकरण/श्रेणीवाढ इत्यादी सर्व प्रकरणी उपरोक्त सूचनांचे कंत्राटदाराने अवलोकन केले असून त्याला या सर्व सूचनांचे अनुपालन करण्याचे बंधन मान्य असल्याबाबतचे लिखित प्रमाणपत्र सोबत जोडलेल्या प्रपत्रामध्ये लिहून घ्यावे व तदनंतर संबंधितांस नोंदणी/नूतनीकरण पत्र निर्गमित करावे.

सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.२१०/०६/व्यय ११, दिनांक ७.७.०६ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(ह.अ.श्रीमाळ) २१/७/०६

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन